

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2018./2019.

POLITIKA I GOSPODARSTVO

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	6
2. Obrazovni ishodi.....	6
2.1. Politika	6
2.2. Gospodarstvo.....	9
3. Struktura ispita.....	11
4. Tehnički opis ispita.....	12
4.1. Trajanje ispita	12
4.2. Izgled ispita i način rješavanja.....	12
4.3. Pribor.....	12
5. Opis bodovanja.....	13
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem.....	13
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	13
6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora	14
7. Priprema za ispit	15
7.1. Preporuke nastavnicima.....	15
7.2. Preporuke učenicima	15

Napomena: Ispitni materijali iz Politike i gospodarstva pisani su sukladno pravopisnoj normi hrvatskoga standardnog jezika (prema Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, "<http://www.ihjj.hr/>" www.ihjj.hr, 2013.)

Uvod

Politika i gospodarstvo je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Politike i gospodarstva temeljni je dokument ispita kojim se jasno opisuje što će se i kako ispitivati na državnoj maturi iz ovoga predmeta u školskoj godini 2018./2019.

Ispitni katalog sadrži sve potrebne informacije i detaljna pojašnjenja o obliku i sadržaju ispita. Njime se jasno određuje što se od pristupnika očekuje na ispitu.

Ispitni katalog usklađen je s odobrenim Nastavnim planom i programom¹ za Politiku i gospodarstvo u gimnazijama.

Ispitni katalog sadrži ova poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju čitatelj može naći odgovor na pitanje *što se ispituje*.

U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja.

U drugome je poglavlju, kroz konkretne opise onoga što pristupnik treba znati, razumjeti i moći učiniti, pojašnjen način na koji će se navedena znanja i vještine provjeravati.

Treće, četvrto i peto poglavlje odgovaraju na pitanje *kako se ispituje*, a u njima je pojašnjena struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način provedbe i vrednovanja pojedinih zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem.

Sedmo poglavlje odgovara na pitanje *kako se pripremiti za ispit*.

¹ Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994.

1. Područja ispitivanja

Ispitom iz Politike i gospodarstva provjerava se dostignuta razina znanja te kompetencija pristupnika u ovim područjima:

- temeljni pojmovi politike
- politički sustav (struktura i način funkcioniranja)
- politički sustav Republike Hrvatske
- ljudska prava i civilno društvo
- temeljni pojmovi gospodarstva
- gospodarski sustavi
- poduzetništvo
- gospodarski razvojni trendovi.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja određeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati, razumjeti i moći učiniti kako bi postigao uspjeh na ispitu.

2.1. Politika

2.1.1. Temeljni pojmovi politike

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti pojam politike
- objasniti pojam političkoga djelovanja i navesti primjere (vrijednosne orijentacije – temelje djelovanja)
- prepoznati i vrijednosno odrediti tipove političkoga govora
- objasniti pojam vlasti i moć (karizmatička, racionalna, tradicionalna)
- prepoznati različite tipove vlasti
- nabrojiti politička sredstva (vojna, komunikacijska...)
- objasniti odnos političkih ciljeva i sredstva.

2.1.2. Politički sustavi

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti pojam političkoga subjekta i navesti primjere (građanin – pojedinac, politička stranka, politička institucija, država, međunarodna zajednica, nevladine i vladine organizacije...)
- prepoznati djelovanje političkih subjekata (ciljevi i sredstva)
- razjasniti pojam političkoga sustava/poretka
- nabrojati i opisati tipove političkih sustava
- razjasniti pojam političke stranke

- razjasniti razliku između koalicije i unije i navesti primjer
- navesti osnovna ideološka obilježja tipova političkih stranaka
- identificirati pozicije političkoga djelovanja političkih stranaka
- sažeto opisati razvoj višestranačja u RH
- prikazati djelovanja političkih stranaka na temelju Ustava RH
- objasniti pojam izbora i referenduma
- navesti i opisati izborna prava
- objasniti pojam biračkoga tijela
- opisati postupke izborne agitacije, lobiranja i izborne promidžbe
- opisati osnovne izborne sustave
- opisati izborni sustav RH.

2.1.3. Politički sustav Republike Hrvatske

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- protumačiti pojam države (konstitutivni elementi)
- navesti važnost ustavnih odredbi za ustroj državne vlasti RH
- razjasniti pojam državne suverenosti (Ustav RH – članak 2.)
- sažeto prikazati donošenje i promjene Ustava RH
- protumačiti koncept ustroja hrvatske države (trodioba vlasti)
- razlikovati oblike državnoga ustroja (prema načelu jedinstva i/ili diobe vlasti; unitarna, federativna, konfederativna)
- razjasniti uvjete udruživanja, odcjepljenja i razdruživanja RH s drugim državama

- objasniti pojam parlamentarizma
- sažeto prikazati ulogu Hrvatskoga sabora kao zakonodavnoga tijela – parlamenta
- navesti poslove kojima se opisuje djelokrug rada Hrvatskoga sabora (proces i procedure, djelokrug rada, klubovi zastupnika, lobiranje)
- razjasniti pojam imuniteta saborskih zastupnika
- objasniti proces donošenja političkih odluka, zakona i drugih propisa u slučajevima uobičajenih i izvanrednih stanja
- objasniti ulogu pučkoga pravobranitelja
- objasniti ulogu predsjednika RH u ustroju hrvatske vlasti
- protumačiti način biranja Predsjednika i njegovu odgovornost
- razjasniti pojam imuniteta Predsjednika RH
- objasniti strukturu Vlade RH
- objasniti ulogu Vlade u ustroju hrvatske vlasti
- protumačiti način biranja Vlade i odgovornost njezinih članova
- razjasniti pojam imuniteta članova Vlade
- razjasniti odnos instituta Predsjednika RH i Vlade
- razjasniti ulogu (temeljna obilježja) sudbene vlasti (kao korektiva)
- nabrojati razine/vrste/hijerarhiju sudova u RH (na razini prepoznavanja)
- opisati način odabira sudaca koji obavljaju sudsku vlast
- protumačiti pojam imuniteta sudaca
- opisati značaj Ustavnoga suda u sudbenoj vlasti RH
- opisati pojam lokalne samouprave i uprave
- razjasniti mogućnosti djelovanja lokalne samouprave i uprave građana u RH.

2.1.4. Ljudska prava i civilno društvo

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- sažeto opisati razvoj sloboda i prava čovjeka kroz povijest i navesti pojedine dokumente kojima su regulirani
- navesti i opisati slobode i prava čovjeka i građanina u Ustavu RH
- interpretirati odnos političkoga djelovanja i javnosti
- opisati pojmove: tolerancija, manipulacija, autocenzura i cenzura.

2.2. Gospodarstvo

2.2.1. Temeljni pojmovi gospodarstva

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- odrediti pojam gospodarstva/ekonomije
- objasniti pojam gospodarstvenika
- objasniti pojam makroekonomije i mikroekonomije
- objasniti problem oskudnosti i problem izbora zbog čega nastaje ekonomija/gospodarstvo
- objasniti teoriju potreba (stvarne, nametnute) i motivacijski lanac
- prikazati na primjeru odnos ograničenih mogućnosti i neograničenih ljudskih želja i potreba
- objasniti pojam oportunitetnoga troška i navesti primjer
- objasniti u čemu se sastoje temeljni gospodarski problemi što, kako za koga raditi/stvarati proizvode
- objasniti pojam proizvodnih činitelja.

2.2.2. Gospodarski sustavi

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti pojam ekonomske slobode i odgovornosti
- razlikovati tipove gospodarskih sustava (običajnoga, komandnoga, tržišnoga, mješovitoga) i način donošenja odgovora na temeljna gospodarska pitanja uz primjere zemalja s pojedinim gospodarskim sustavom
- razlikovati pojmove: tržišta, ponude, potražnje, konkurencije, profita, gubitka
- razlikovati tržišne funkcije
- objasniti i razlikovati zakon ponude i zakon potražnje

- opisati utvrđivanje tržišne cijene u uvjetima savršene konkurencije te objasniti pojam tržišne ravnoteže
- sažeto opisati vrste konkurencije (potpuna – savršena, ograničena) i tržišne strukture (monopol – monopson, duopol – duopson, oligopol – oligopson)
- razjasniti pojam potpune tržišne slobode – ideju laissez faire
- objasniti teoriju nevidljive ruke
- navesti nedostatke primjene teorije nevidljive ruke u praksi (posljedice svjetske ekonomske krize)
- objasniti potrebu državnoga intervencionizma u gospodarstvu
- odrediti pojam ekonomije potražnje – kejnezijanska ekonomija
- odrediti pojam ekonomije ponude – monetaristička teorija
- razlikovati odgovornosti moderne države (promicanje općih dobara – briga o javnim dobrima uz maksimalnu djelotvornost, poštene konkurencije, briga o eksternalijama; osiguranje jednakosti – raspodjela dohotka i sigurnost za sve osobe uz odgovarajući sustav oporezivanja; poticanje makroekonomskoga rasta i stabilnosti)
- prepoznati način mjerenja gospodarske uspješnosti – makrorazina – bruto nacionalni proizvod; mikrorazina – dohodak/stanovniku
- objasniti pojam životnoga standarda
- odrediti pojam kapitala i novca
- prepoznati pojavne oblike kapitala (materijalni, nematerijalni, novčani oblik)
- objasniti proces ulaganja novca i povrata vrijednosti od ulaganja (na primjeru objasniti novčani pretvorbeni krug)

- objasniti pojam kreditiranja
- objasniti pojam banke i ulogu središnje banke u bankarskome sustavu
- objasniti pojam trgovačkoga društva, sažeto opisati vrste društva osoba i društva kapitala (prema našem zakonu)
- objasniti pojam burze
- razlikovati dionicu i obveznicu
- sažeto opisati interes ulaganja u dionice.

2.2.3. Poduzetništvo

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- objasniti pojam poduzetništva, poduzetničkoga pothvata i njegovih sastavnica (ideje, inicijative, inputa)
- razlikovati invenciju (ideju) i inovaciju
- objasniti pojam poduzetnika i njegove glavne značajke (ljudske, stručne), svrhu i cilj njegove poduzetničke aktivnosti (očekivanje dobiti od ulaganja uz svjesno prihvatanje mogućega rizika koji taj posao može donijeti)
- sažeto opisati kako poduzetnički interes doprinosi općemu dobru i iz toga izvesti vezu poticanja poduzetništva i gospodarskoga razvoja
- opisati ulaganje u poduzetnički pothvat – poslovnu organizaciju i gospodarski ciklus (uočavanje potrebe; proizvodnja, raspodjela, razmjena, potrošnja)
- opisati menadžera i njegovu ulogu u poslovnoj organizaciji (menadžerske vještine: tehničke,

socijalne, strategijske; menadžerske razine: niži, srednji, top)

- razlikovati poduzetnika i menadžera
- interpretirati potrebu upravljanja projektno-proizvodnim ciklusom (uz to objasniti pojmove: bilanciranje, planiranje)
- sažeto opisati važnost i potrebu marketinške orijentacije u poslovanju
- objasniti pojam marketinga
- objasniti pojam marketinški splet (4P – proizvod, cijena, plasman, promocija).

2.2.4. Gospodarski razvojni trendovi

Pristupnik treba znati, odnosno moći:

- opisati društveno-politički razvoj Hrvatske od 19. stoljeća do danas s naglaskom na gospodarske uvjete (kapitalizam – dominantno privatno vlasništvo pojedinca; socijalizam – dominantno društveno vlasništvo; tranzicijsko razdoblje prema kapitalizmu – dominantno privatno vlasništvo)
- izvesti zaključak o razvojnim mogućnostima hrvatskoga gospodarstva u europskim i svjetskim razmjerima
- objasniti narav gospodarskih svjetskih trendova (globalizacija, informacija, kombinacija, rekombinacija – inovacija)
- interpretirati razvoj Europske Unije.

3. Struktura ispita

Ispit je vremenski jedinstvena cjelina, a podijeljen je prema vrstama zadataka.

U ispitu je ukupno 60 zadataka.

Udjeli pojedinih područja ispitivanja u ispit prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Udjeli područja ispitivanja

PODRUČJE ISPITIVANJA	PRIBLIŽNI BODOVNI UDIO	BROJ ZADATAKA
Temeljni pojmovi politike	10%	6
Politički sustav (struktura i način funkcioniranja)	20%	12
Politički sustav Republike Hrvatske	25%	15
Ljudska prava i civilno društvo	5%	3
Temeljni pojmovi gospodarstva	7%	4
Gospodarski sustavi	20%	12
Poduzetništvo	10%	6
Gospodarski razvojni trendovi	3 %	2
UKUPNO	100%	60

Struktura ispita prema vrstama zadataka prikazana je u tablici 2.

Tablica 2. Struktura ispita prema vrstama zadataka

Zadatci višestrukoga izbora	30
Zadatci kratkoga odgovora	30

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Politike i gospodarstva je pisani i traje ukupno **90 minuta** bez prekida.

Vremenik provedbe bit će objavljen u *Vodiču kroz ispite državne mature* te na mrežnoj stranici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled ispita i način rješavanja

Pristupnici dobivaju sigurnosnu vrećicu u kojoj je *ispitna knjižica, list za koncept i list za odgovore*.

Od pristupnika se očekuje da pažljivo pročitaju upute koje će slijediti tijekom rješavanja ispita.

Dodatno, uz svaku vrstu zadataka priložena je uputa za rješavanje. Čitanje ovih uputa je bitno jer je u njima naznačen i način obilježavanja točnih odgovora.

Zadatke zatvorenoga tipa (višestrukoga izbora) pristupnici rješavaju obilježivanjem slova točnoga odgovora među ponuđenima. Slova točnih odgovora obilježavaju se znakom X. Ako pristupnik obilježi više od traženoga broja odgovora za pojedini zadatak, taj će se zadatak bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među obilježenima i točan odgovor.

Zadatke otvorenoga tipa (kratkoga odgovora) pristupnici rješavaju upisivanjem točnoga odgovora na predviđeno mjesto naznačeno u uputi za rješavanje.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Politike i gospodarstva dopušteno je rabiti kemijsku olovku plave ili crne boje.

5. Opis bodovanja

Ukupni broj bodova je **60**.

Opis bodovanja za svaku vrstu zadataka prikazan je u tablici 3.

Tablica 3. Opis bodovanja prema vrsti zadatka

Zadatak višestrukoga izbora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora
Zadatak kratkoga odgovora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora

Najveći broj bodova, koje pristupnici mogu ostvariti s obzirom na broj i vrstu zadataka prikazan je u tablici 4.

Tablica 4. Vrednovanje ispita prema vrstama zadataka

Zadatak višestrukoga izbora	30
Zadatak kratkoga odgovora	30

6. Primjeri zadataka s detaljnim pojašnjenjem

U ovome su poglavlju primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđen je opis te vrste zadatka, točan odgovor, obrazovni ishod koji se tim konkretnim zadatkom ispituje te način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

Zadatak višestrukoga izbora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (u kojoj je postavljen zadatak) te **triju ponuđenih odgovora** od kojih je jedan točan.

U sljedećem zadatku od više ponuđenih odgovora samo je jedan točan. Točne odgovore morate označiti znakom X na listu za odgovore.

U televizijskoj emisiji jedan govornik tumači koja bi temeljna vrijednosna načela trebala prevladavati u društvu. Njegov sugovornik iznosi svoj stav i objašnjava s čime se ne slaže. Čuvši kritiku na račun svojih ideja, govornik proglašava svojega sugovornika za neprijatelja režima.

O kakvome je tipu političkoga govora riječ?

- A.** o ekspresivnome političkome govoru
- B.** o totalitarnome političkome govoru
- C.** o ekskluzivnome političkome govoru

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: prepoznati i vrijednosno odrediti tipove političkoga govora

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, ako je obilježeno više odgovora ili ako je izostavljen odgovor

6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom). Odgovor upišite samo na predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Tko prema Ustavu Republike Hrvatske imenuje Glavnoga državnog odvjetnika Republike Hrvatske?

TOČAN ODGOVOR: Hrvatski sabor

OBRAZOVNI ISHOD: razjasniti ulogu (temeljna obilježja) sudbene vlasti (kao korektiva)

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili izostanak odgovora

NAPOMENA: Točan odgovor treba sadržavati potpuni naziv institucije napisan u skladu s pravopisnim pravilima hrvatskoga jezika.²

U zadatcima otvorenoga tipa odgovori trebaju biti napisani pisanim slovima.

² Prema *Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, www.ihjj.hr, 2013.

7. Priprema za ispit

7.1. Preporuke nastavnicima

Svjesni činjenice da se u gimnazijama održava iznimno malo nastavnih sati Politike i gospodarstva (32 nastavna sata godišnje), upućujemo nastavnike na maksimalnu upotrebu svih mogućih izvora učenja i poučavanja te primjenu različitih nastavnih metoda:

- interdisciplinarnoga planiranja nastave i povezivanja nastavnih sadržaja iz srodnih predmeta
- uključivanja učenika u život zajednice na način da osvijeste mogućnosti vlastitoga utjecaja na svoju društvenu sredinu
- omogućavanja učenicima (ako je ikako moguće) učenje na relevantnim mjestima izvan škole, primjerice, posjeti političkim i gospodarskim institucijama, razgovori s predstavnicima istih i sl.
- razvijanja kritičkoga odnosa kod učenika prema stvarnosti na način da se od njih traži davanje argumentirane kritike i promišljanja gospodarske i političke stvarnosti
- poticanja učenika da samostalno istražuju i svoja stajališta izražavaju u različitim projektima i pisanim prikazima stvarnih zbivanja te da ih provjeravaju kroz oblike suradničkoga učenja u razredu i izvan njega
- razvijanja kod učenika mogućnosti i želje za samostalnim učenjem, osobito kad je riječ o pamćenju činjenica koje su potrebne za relevantno prosuđivanje političke i gospodarske stvarnosti.

7.2. Preporuke učenicima

Sadržaji nastavnoga predmeta Politika i gospodarstvo trebali bi pružiti bolje razumijevanje veze sfere politike i sfere gospodarstva u nekoj zajednici. Kako bi se to postiglo, važno je ovaj nastavni predmet proučavati šire od samoga pamćenja temeljnih pojmova.

To bi značilo:

- povezivati ga sa sadržajima ostalih srodnih predmeta (Povijest, Filozofija, Sociologija, Psihologija, Etika, Vjeronauk i sl.)
- pratiti politička i ekonomska zbivanja u društvenoj zajednici kroz medije i moći prepoznati širinu i dubinu njihovih utjecaja
- kritički promišljati o stvarnosti i tražiti kreativna rješenja za njezino poboljšanje na temelju uočenih činjenica političkoga i gospodarskoga života – razumjeti temeljne pojmove iz Politike i gospodarstva radi lakšega aktivnoga uključivanja u suvremeni politički i gospodarski život
- osvijestiti činjenicu da u uvjetima sveopće i globalne povezanosti utjecaj pojedinca nema granica (osobna odgovornost i svijest o važnosti pojedinačnih odluka).

Popis obrazovnih ishoda za svako područje ispitivanja pristupnicima može služiti kao lista za provjeru usvojenoga znanja.

Dodatno, uspjeh na ispitu uvjetuje i dobro razumijevanje načina provođenja ispita.

Pristupnicima se stoga savjetuje:

- proučavanje opisa ispitnih cjelina te primjera zadataka
- rješavanje oglednoga ispita.

Obvezna literatura:

1. Ustav Republike Hrvatske
2. Đuro Benić, Nataša Vulić: *Politika i gospodarstvo*, udžbenik za gimnazije, Školska knjiga, Zagreb
3. Nenad Fanuko: *Politika i gospodarstvo*, udžbenik za četvrti razred gimnazije, Profil, Zagreb
4. Ana Knežević-Hesky: *Politika i gospodarstvo*, udžbenik za četvrti razred gimnazije, Alfa, Zagreb
5. Goran Sunajko, Dario Čepo, Ivo Goldstein: *Politika i gospodarstvo*, udžbenik gimnazije, SysPrint, Zagreb

Dodatna literatura:

1. Izborni zakon Republike Hrvatske
www.vlada.hr
www.sabor.hr
2. Eckard Jesse: *Tipologija suvremenih političkih sustava*, Pan Liber, Osijek – Zagreb – Split, 1999.
www.izbori.hr

